

سیاست خلع ید:
پیکار در راستای تعیین
سرنوشت فلسطینی ها

تقسیم شده است. در بخش اول به فلسطین و فلسطینی ها و در بخش دوم به پُرسمانهای جهان عرب اشاره می شود. برخی از فرازهای این کتاب عبارت است از:

۱. تجربه فلسطین ها (۶۹-۱۹۶۸)؛
۲. فلسطین یک سال پس از امان (۱۹۷۱)؛
۳. فلسطینی ها در ایالات متحده آمریکا؛
۴. چه کسی از برای فلسطینی ها سخن می راند؛ ۵. سیاست آمریکا و برخورد قدرتها در خاورمیانه؛ ۶. مرگ سادات؛
۷. روشنفکران و جنگ؛ ۸. چامسکی و پُرسمان فلسطین؛ ۹. نسلون ماندلا؛
۱۰. دیگر مسلمانان عرب.

Edward W. Said, *The Politics of Dispossession: The Struggle for Palestinian Self-Determination, 1964-1994*, New York: Vintage Books, 1994, 450 pages.

ادوارد سعید، استاد زبان و ادبیات تطبیقی در دانشگاه کلمبیاست که آثار گوناگونی از وی تاکنون به زیور طبع آراسته شده است. کتابهایی چون شرق گرایی، پُرسمان فلسطین، فرهنگ و امپریالیسم، جامعه و ادبیات نمونه هایی اندک از تلاشهای علمی این اندیشمور نامدار است. او طی ۱۹۹۱-۱۹۷۱ از هموندان شورای ملی فلسطین بوده و نسبت به بیانیه اصولی و پیمان غزه- اریحا و طرح خودگردانی موقت فلسطین اعتراضاتی داشته است.

در این کتاب، ادوارد سعید در تلاش است تا با کنار هم قرار دادن مجموعه گفتارهای خود که برخی از آنها در مجلات و نشریات نیز منتشر شده، باورهای سیاسی- فرهنگی خویش را در پیوند با «مسئله فلسطین» در دو یا سه دهه اخیر ارائه دهد. در دیباچه یا سخن آغازین، زندگی نامه خود را بازگو می کند و به بررسی گذرای تاریخ معاصر جهان عرب و نقش قدرتهای سستی نظیر انگلستان و فرانسه، چگونگی پیدایش اسرائیل، اعلامیه بالفور، جنگهای اعراب- اسرائیل، طرحهای راجرز، کیسینجر، ریگان و بیکر می پردازد. در این بخش،

کتاب سیاست خلع ید: پیکار در راستای تعیین سرنوشت فلسطینی هادر زمرة تازه ترین آثار او می باشد و به دو بخش کلی

نویسنده به طرح مسئله مبادرت می‌ورزد. سعید در فصل دوم ضمن بررسی سرکوب در همین گفتار است که نویسنده به چگونگی آشنایی با یاسر عرفات (در نقش مترجم او در آمریکا) و استعفای خود در ۱۹۹۱ می‌پردازد. ادوارد سعید یادآور می‌شود که حاصل تلاشهای او گه‌گاه به نتایج نامناسب می‌انجامد، چرا که در بین آمریکایی‌ها به عنوان ضد صهیونیست، دروغگو، طرفدار فلسطینی‌ها و استاد ترور شناخته شده و نزد فلسطینی‌ها، در پی انتشار کتاب پرسمان فلسطین و ارائه فرضیه شناسایی اسرائیل و تماسهای دوجانبه با سازشکار معرفی گردیده است.

ادوارد سعید به تشریح چگونگی دیدارهایش با سایروس ونس (۱۹۷۸)، به هنگام مذاکرات کمپ دیوید اشاره می‌کند اما در همان حال ادامه روند اخیر سازش بین عرفات و اسرائیل را نادرست تلقی می‌کند.

«پژواک در بحران خاورمیانه» نام فصل نخست کتاب است. این فصل به نکاتی چون ابعاد جامعه شناختی فلسطینی‌ها، مقابله و برابری دو اندیشه صهیونیسم و فلسطینیسم (فلسطین گرایی) و باورهای نویسندگان رادیکال چپ، همچون ماکسیم رودنسون نسبت به مسئله فلسطین اختصاص یافته است.

سعید در فصل دوم ضمن بررسی سرکوب فلسطینی‌ها در اردن و ریشه‌های سرکوب آنها، به همسویی سیاست آمریکا با سیاست شاه حسین و نیز عدم پشتیبانی مؤسسات پژوهشی خاورمیانه‌شناسی به منظور بررسی این رویداد اشاره دارد. در فصل سوم و چهارم نیز به پیکار داخلی لبنان و لزوم توجه بیشتر جهانیان به آن، نقش راست‌گرایان و تندروان اسرائیلی در پیوند با لبنان، اسلام و فلسطین می‌پردازد.

چگونگی سازش بین جناح عرفات و اسرائیل، نقش سازمان ملل متحد، اروپا و آمریکا و در نهایت انعطاف ناپذیری اسرائیل در روند مذاکرات موضوع فصل پنجم کتاب است. نقش سازمانهای فرهنگی فلسطینی در کشورهای باختر زمین در راستای یگانه کردن شهروندان فلسطینی نیز در فصل ششم بدقت بررسی شده است.

ادوارد سعید، ضمن بررسی چگونگی شکل‌گیری افکار عمومی آمریکا در برابر فلسطینی‌ها در نقش تروریست، معرفی اسلام به عنوان مذهب ضد مدرنیسم و نقش یهودیان در رسانه‌های گسترده آمریکا، از افکار عمومی جهان پرسش می‌کند چرا حقوق بشر هیچگاه در مورد فلسطینی‌ها بکار گرفته نمی‌شود؟

اندوه نویسنده در پیوند با لبنان، قتل عام صبرا و شتیلا، نسل کشی فلسطینی ها، سیاستهای رقابتی میان اردن و سوریه، عدم پذیرش سازمان آزادی بخش فلسطین در نقش سخنگوی آمریکایی ها از سوی آمریکا، از جمله دوران مایه های فصلهای نهم تا یازدهم کتاب است.

بخش دوم کتاب با نام «جهان عرب»، با فرازی در پیوند با «سیاست آمریکا و برخورد قدرتها در خاورمیانه» آغاز می شود. این گفتار در ۱۹۷۳ تدارك دیده شده است، لذا بیشتر به سیاستهای آمریکا و شوروی در آن دوران توجه دارد.

در بررسی جبهه راست عرب، نویسنده آن را ضد صهیونیسم دانسته، به هیچ رو قابل ستنجش با مکتبهایی چون فاشیسم نمی داند.

نقد کتاب عربستان سعودی، خلیج فارس و غرب که جی. بی. کلی (J. B. Kelly)، مشاور پیشین شیخ زاید بن سلطان نگاشته و در آن غرب را به فراخوانی در اقداماتی چون پورش پرتغالی ها (قرن شانزدهم میلادی) به خلیج فارس دعوت می کند و نیز ارائه الگویی به منظور همکاری دسته جمعی اعراب در برابر این نمونه از آموزه های روشنفکران غرب، در فرازی دیگر آمده است.

در گفتار دیگر به نقد فیلم «مرگ پرنسس»

بعلاوه، در این کتاب جنبش انتفاضه و پاگیری آن مورد غفلت قرار نگرفته است و به عنوان واکنشی طبیعی در سرزمینهای اشغالی معرفی می شود. تأثیر این جنبش در سیاست شورای ملی فلسطین - در الجزایر (دسامبر ۱۹۸۸) - نیز به شیوه ای گسترده مورد توجه بوده است.

نویسنده در گفتار «فلسطینی ها پس از جنگ» خلیج [فارس]، راه حلهایی چون ضرورت «تأسیس حکومت در تبعید» و «گزینش نمایندگان» برای مذاکره زیر نظر سازمان ملل متحد را مورد تأکید قرار می دهد. چگونگی سیاستهای بوش به منظور برگزاری کنفرانس صلح خاورمیانه، ریشه های سیاسی - روانی قهرمان پذیری صدام نزد فلسطینی ها از دیگر دوران مایه های کتاب در بخش نخست است.

بخش نخست با خاطرات سفر سعید و

اشاره شده و اینکه چگونه چهره اسلام و جهان اسلام با بهره گیری از شیوه های سینمایی مخدوش می شود. نویسنده در پیوند با «مرگ سادات» و مقایسه چهره سادات با ناصر به تسلیم پذیری سادات، قربانی شدن در روند صلح و نادرست خواندن این اقدامات (بدون در نظر داشتن فلسطینی ها) می پردازد. در گفتار «اجازه داستان سرایی»، او به معرفی کتاب «اسرائیل در لبنان» و اثر معروف رناد (Ronad) با نام «All the Way» و نظرات چامسکی می پردازد. در پایان این فراز، می توان به اندرزهای ادوارد سعید در مورد ترك خصومت فلسطینی ها و اسرائیلی ها برخورد. او در جایی دیگر از کتاب خاطرنشان می سازد که استعفای شفیق الوزان در بازتاب سیاستهای خارجی آمریکا در لبنان و خاورمیانه است و آن را با سیاستهای نادرست کارتر در برابر ایران و السالوادز مقایسه می کند. بررسی ابعاد سخرانی بیکر، وزیر خارجه وقت آمریکا، در مورد اسرائیل و پیوند او با نظرات افرادی چون دانیل راس و والتر ماندیل، که دورن مایه ای هوادار اسرائیل دارد، از بخشهای اساسی کتاب است.

یورش صدام حسین به کویت را، ضمن متجاوز خواندن او، واکنشی نسبت به سیاستهای باختر زمین معرفی می کند. این بحث در پیوند با تناقض میان سیاستهای آمریکا در برابر صدام، پیش از یورش به کویت و پس از آن، در فرازهای بعدی پیگیری می شود. مصاحبه هادلو با ادوارد سعید، نظرات چامسکی به عنوان اندیشمند جبهه چپ و مخالف سیاستهای آمریکا، بررسی آثار برنارد لوئیس و نقش او در جدایی اسلام از تروریسم فرازهای دیگری است که نویسنده بر آنها تأکید داشته است. «خشونت، هویت» نام گفتار دیگری است که افکار عمومی را به توجه بیشتر در برابر فلسطین، کوبا، ویتنام و ... فرا می خواند. او در این بخش بر این باور است که به جای محکوم کردن تروریسم باید آن را بشناسیم. سعید در جای دیگری از کتاب به نقد و بررسی آثار فریدمن، بویژه از اورشلیم تا بیروت، پرداخته، باورهای عادلانه این شرق شناس را ارائه می کند. آزادی نسلون ماندلا نیز در نظر نویسنده نوید دوران جدیدی از تاریخ شرق بوده، نویسندگان عرب را به مبارزه در راه کسب آزادی و دموکراسی دعوت می کند.

دریافت جایزه نوبل ۱۹۸۸ در ادبیات از سوی نجیب محفوظ و تلاش ناموفق ادوارد سعید جهت ترجمه آثار این فرهیخته ادب به انگلیسی از جمله مطالبی است که به آن پرداخته می شود. بررسی آثار آلبرت حورانی و تلاش او در روشن ساختن تاریخ عرب نیز از نظر نویسنده پنهان نمانده است.

شاید یکی از مهم ترین فرازهای کتاب برای علاقه مندان به مسائل سیاست، فراز دیگر مسلمانان عرب است که در آن به مقابله مجله فارین افیرز (بهار ۱۹۹۳) پرداخته

است. در این مقاله، دو باور اساسی در پاسخ به این پرسش که اسلام تهدید است یا اخیر مطرح می شود. لئون هادر (Leon Hadar) بدین پرسش پاسخ منفی می دهد و نیاز به جنگ صلیبی و سیاستهای مقابله جویانه را برای کلیتون متفی می داند؛ زیرا جنبش اسلام را غیر

سازمان یافته و نامتحد می خواند. در مقابل، خانم میلر (Miller) پیشنهاد می کند که برای رفع این خطر، آمریکا رابطه ای مناسب با اردن و مصر که نظامهای دموکراتیک هستند، برقرار نماید.

سخن پایانی نیز به مسائلی چون ژرف شدن مشکلات فلسطین، بی اعتنایی اسرائیلی ها، نقش وارن کریستوفر در به

سازش کشیدن یک طرفه فلسطینی ها در بیانیه اصولی، بی توجهی سازمان آزادی بخش فلسطین نسبت به باورهای مردم و عدم تفاهم با فلسطینی ها و لزوم اتحاد بیشتر بین همه فلسطینی ها در سطح جهان اشاراتی دارد.

کتاب، صرف نظر از اینکه گه گاه دارای گفتارهایی نچندان نوست، به منظور شناخت باورهای ادوارد سعید، روشنفکران باختر زمین و مسلمانان دیگر در پیوند با فلسطین و نیز شناخت تاریخی پُرسمان از آثار بسیار ارزنده است.

ادوارد سعید، در این کتاب در صدد بوده است تا دلایل مخالفت خود را با روند جدید سازش بین عرفات و اسرائیلی ها آشکار سازد. کتاب جایگاهی به نسبت ممتاز در میان کتابهای مشابه دارد و به سبب علاقه ویژه ای که در پیوند با فلسطین در کشور ما وجود دارد، مطالعه آن سودمند خواهد بود.

ناصر فرهاد گهر

دانشکده امور اقتصادی